

/ Dissertation ... Cand. ped. sciences. - Pyatigorsk, - 2006. – 135 p.

18. *Nesterenko O. P.* Formation of ethnocultural component of professional competence of teachers in the system of advanced training / Dissertation ... Cand. ped. sciences. - M., -2010. -226 p.

19. *Novikov A. M.* Building the system of continuous education. - M., - 2000. – 45 p.

20. *Pankin A. B.* Designing national and regional educational systems on the basis of ethnocultural connotation / Dissertation ... Cand. ped. sciences. – Elista. -

2002. - 329 p.

21. *Sarakuyev E. A., Krysko V. G.* Introduction to ethnic psychology. -M., - 1996. - 343 p.

22. *Hutorskoy A. V.* Educational competences in didactics and methodology of the student-centered learning // Proceedings of the International Slavic Academy of Education named after J. A. Comenius. -2004. - № 2.

22. *Tsybanev N. P.* Advanced training of gymnasiums teachers for realizing multicultural education. / Dissertation ... Cand. ped. sciences. - Rostov-n/Don.- 2002. – 167 p.

А. М. Курлат, О. П. Нестеренко

ПУТИ РАЗРАБОТКИ МОДЕЛИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ УЧИТЕЛЕЙ: МОДУЛЬНО-КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД

В работе раскрываются взгляды автора по вопросу моделирования учебного процесса в системе повышения квалификации для формирования этнокультурной составляющей профессиональной компетенции учителя.

Ключевые слова: этнокультурная подготовка, профессиональная компетенция, блочно-модульная программа.

А. М. Kurlat, O. P. Nesterenko

WAYS OF DEVELOPING THE MODEL OF EDUCATIONAL PROCESS IN THE SYSTEM OF TEACHERS' ADVANCED TRAINING: THE MODULAR-COMPETENCE APPROACH

The author presents some ideas concerning modeling of educational process in order to form ethnocultural component of teacher's professional competence in the system of advanced training. The result of the modular-competence approach to education in logical unity of content, procedural and diagnostic components is formation of ethnocultural component of professional competence of teachers, their readiness for implementation of professional education in a multiethnic establishment, developed ability of further self-development and self-improvement in the profession on the ethnocultural basis. Application of these techniques, we believe, allows drawing conclusions not only on success of mastering of the curriculum, but also shows the total focus on personal development of each learner.

Keywords: ethnocultural training, professional competence, the block-modular program.

Подано до редакції 25.09.13

УДК 811.111: 003

Г. В. Матюха, М. В. Ступак

НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У статті проаналізовано різні методи навчання учнів техніки читання англійською мовою, розглянуто труднощі, що виникають під час навчання техніки читання, визначено послідовність формування навичок техніки читання з урахуванням зазначених труднощів.

Ключові слова: методи навчання, труднощі навчання, техніка читання, послідовність формування навичок.

Постановка проблеми. В умінні читати іноземною мовою методисти вбачають здібність учнів декодувати графічні знаки у звуки цієї мови, поєднувати їх у слова, словосполучення й речення та співвідносити останні з певним змістом (сміслом).

Навички техніки читання вважаються сформованими, коли дитина усвідомила зв'язок голосної та приголосної літер і вимовила перший склад, знаючи конфігурацію літери та її звукову відповідність. Вважається, що дитина навчилася читати, коли вона вміє поєднувати всі склади у слові, озвучувати їх та пізнавати значення озвученого слова [5, с. 140].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема навчання техніки читання протягом тривалого часу є предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Дослідниками запропоновано навчання техніки читання англійською мовою за методом «ключового слова» (А. П. Старков); визначено психологічні особливості навчання читання іноземною мовою і доведено ефективний вплив міцного зв'язку «літера-звук» на формування навичок техніки читання (З. І. Кличнікова); розроблено дидактичну модель навчання техніки читання і письма (Р. Ю. Мартинова); визначено трудно-

щі навчання техніки читання, пов'язані з невідповідністю літер і звуків англійської мови (Н. К. Склярєнко); запропоновано технологію навчання техніки читання (Г. В. Рогова); обґрунтовано доцільність використання «кольорового» читання англійською мовою в початкових класах (М. В. Денисенко); розглянуто нетрадиційну методику навчання читання англійською мовою (Г. С. Мальковський); досліджено ефективність ігрового компонента в навчанні техніки читання англійською мовою (К. І. Оніщенко). Отже, у вітчизняній методиці навчання техніки читання англійською мовою створено значну науково-методичну базу.

Однак, однакості серед науковців щодо визначення більш раціонального й ефективного методу навчання техніки читання англійською мовою, послідовності формування відповідних навичок ще немає.

Метою даної статті є визначення раціональної послідовності навчання техніки читання залежно від труднощів та ефективних методичних прийомів організації навчального процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення раціональної послідовності навчання техніки читання англійською мовою необхідно враховувати труднощі, які виникають під час читання. Їх можна поділити на три групи. До першої відносяться труднощі, пов'язані з розбіжностями між звуковою і графемною системами англійської мови (внутрішньомовна інтерференція). Ці труднощі виникають під час впізнавання графічних знаків та їхнього озвучування (артикуляції).

До другої групи відносять труднощі, пов'язані з наголосом у різних типах слів під час читання вголос. До третьої - труднощі, що виникають під час інтонування, членування на синтагми та логічного наголосу читання речень. Причина цих труднощів полягає в невідповідності правил словесного наголосу і порядку слів у реченні між рідною та іноземною мовами (міжмовна інтерференція) [5, с. 176].

Визначення трьох груп труднощів допомагає побудувати навчальний процес з формування в учнів навичок техніки читання у відповідній логічній послідовності. Основним принципом організації такого навчання є поступове ускладнення матеріалу (від звука/літери – до слова, від нього – до речення). На першому етапі слід навчити дітей конфігурації букв іншомовного алфавіту в рецептивному (зорове сприймання, розпізнавання та ідентифікація букв) та репродуктивному (називання всіх функціональних варіантів букви, - великої, малої, друкованої, рукописної) планах. Задля цього використовуються вправи з розпізнавання й читання окремих букв і буквосполучень, що охоплюють навчальні операції з алфавітом: озвучити пред'явлені вчителем букви, вибрати названу букву з ряду запропонованих; підібрати до малих букв великі (і навпаки), озвучити їх. Обов'язковим на цьому етапі є використання карток розрізної азбуки та інших ілюстрованих опор.

Наступним кроком у навчанні є засвоєння буквенно-звукових та звуко-буквених зв'язків [2, с. 19-21]. Ді-

тям слід запропонувати такі вправи, як: визначити кількість букв і звуків у слові; показати/написати букву, що відповідає певному звуку; знайти і показати літеру, що відповідає вимовленому вчителем звуку; прочитати букву в різних позиціях у слові та інші [5, с. 173].

Після повного й міцного засвоєння цих зв'язків можна переходити до наступного – другого етапу навчання. Н. К. Склярєнко вважає, що він полягає у формуванні автоматизованих навичок здійснювати операцію «аналіз-синтез» ізольованих слів, що сприймаються. Сформованість цих навичок сприяє швидкому і точному сприйманню слова, його правильному озвучуванню та адекватного співвіднесення зі значенням [7, с. 117]. Ефективними вправами на цьому етапі вважають такі: з ряду слів вибрати ті, що починаються з даної букви; прочитати слова з літерою ... на початку/кінці слова; скласти слово з окремих літер і прочитати його; підібрати картку зі словом до картинки; скласти вимовлене (чи швидко показане вчителем) слово з карток алфавіту (на дошці, парті); знайти вимовлене вчителем слово серед слів на картках; прослухати слова (з опорою на таблицю чи підручник) і відреагувати (назвати/плескати у долоні) на ті, в яких є певний звук; прослухати слова за вправою в підручнику/на картках і сказати, яке слово пропустив учитель [2, с. 19-21; 5, с. 179].

В сучасній практиці навчання техніки читання іноземною мовою використовується переважно фонетичний (звуковий) аналітико-синтетичний метод, запропонований В. М. Плахотником [4]. Проте в деяких випадках застосовуються й інші відомі методи: за правилами читання, за ключовими словами (А. П. Старков) [8], метод цілих слів, взаємопов'язаного навчання читання і письма (Р. Ю. Мартинова) [3], нетрадиційного навчання читання (Г. Е. Мальковський) [2], кольорового читання (М. В. Денисенко) [1] та ін. Проаналізуємо деякі з них.

На *взаємопов'язаному навчанні техніки читання і письма* наполягає Р. Ю. Мартинова [3]. Цей метод навчання є економним у часі і ефективним, адже з самого початку допомагає учням подолати труднощі, пов'язані з невідповідністю графічного і звукового образів англійських слів і одночасно їх засвоїти. Дослідниця пропонує дидактичну модель змісту навчання техніки читання і письма, в якій усі вміння, пов'язані із зазначеними видами діяльності, називає технічними. Зазначена модель є дуже детальною, послідовною і безперечно дієвою [3, с. 245-248]. На практиці її можна використовувати як алгоритм дій з навчання техніки читання і письма.

Автори сучасних підручників для початківців з метою кращого засвоєння особливостей графіки іноземної мови та зняття труднощів навчання техніки читання в основному пропонують прийом «друкування» — написання букв та слів у друкованому варіанті. На нашу думку, цей прийом є дієвим, адже полегшує дитині зорове сприйняття слів, їх упізнання і розуміння під час взаємопов'язаного навчання техніки читання і письма.

Метод цілих слів використовують під час навчання читання слів з історичним написанням, слів іншомовного походження, слів, що читають не за правилами (наприклад: theater, tourist). Ці слова вважають виключеннями з правил. Їх слід виокремлювати і подавати, можливо, іншим кольором, тренуючи учнів у правильному читанні.

Найпопулярнішим методом навчання читання є *метод ключових слів*, або за аналогією, коли учням пропонують прочитати стовпчик чи рядок слів з однаковою орфограмою (наприклад: is, his, it, sit, in, Tim, big). Завдяки цьому методу, уведеного в методику навчання англійської мови А. П. Старковим [8], навчилося читати не одне покоління українців. І досі цей метод залишається дієвим. Він пов'язаний з методом читання за правилами. Тому перш ніж подавати учням рядки аналогічних слів, слід спочатку сформулювати правила.

Методика нетрадиційного навчання техніки читання, автором якої є Г. Е. Мальковський, зводиться до читання тексту з транскрипцією, що допомагає виробляти навичку правильного читання інтуїтивно; об'єднання в групи взятих з тексту слів за принципом однакового читання тих чи інших буквосполучень; вивчення правил читання зі звичайними поясненнями. Тобто, пропонується навчати читати дітей на певному матеріалі, після чого пояснюються правила (традиційно: спочатку правило, потім – читання) [2, с. 14].

Автор *методики «кольорового» навчання* читання М. В. Денисенко наполягає на тому, що учні початкових класів мають читати лише ті слова, які їм вже відомі з усного мовлення. Вивчення транскрипції, на думку дослідниці, необхідне для самостійної роботи учня із словником. Учена схиляється до аналітико-імітативного буквено-звукового методу навчання техніки читання, яке передбачає швидке сприймання графічних образів, закодованих системою кольорів. М. В. Денисенко саме кольори вважає дієвими зоровими подразниками у встановленні буквено-звукових відповідностей. Сутність цього методу полягає в закріпленні за буквами відповідних кольорів. В одній із систем їх налічується 47. На нашу думку, учням початкових класів по-перше, важко запам'ятати таку кількість кольорів, по-друге, не всі діти взагалі спроможні їх розрізнити [1, с. 36-37].

Інші прихильники «кольорового» читання пропонують використовувати лише п'ять кольорів (коричневий, синій, червоний, оранжевий, зелений). Запропоновані дітям тести довели, що слова, надруковані коричневим, синім, оранжевим кольорами, викликали в учнів бажання читати, тоді як надруковані зеленим і червоним були не зручно читабельними, тому що нечіткими.

Проте, повністю відмовлятися від цієї методики не варто. Можна використовувати кольори для виділення складних для читання орфограм (буквосполучення, які вимовляються іншими звуками: sh, ch, th, ph, та ін.; дифтонги/трифтонги: ea, ee, oo, ow, ou; букви, які не читаються: wh, kn, ck, lf, gh та ін.). В такий спосіб можна сконцентрувати увагу учнів на труднощах для

того, щоб уникнути помилок під час читання.

Після активної тренувальної роботи з читання окремих слів учням слід запропонувати виконання вправ з голосного читання речень. Починати треба з простих речень. Від простих речень необхідно переходити до поширених. Під час їх читання учнів потрібно навчати членувати речення на синтагми, правильно озвучувати та осмислювати їх як цілісні інтонаційні блоки. Оволодіння навичками озвучування речень передбачає засвоєння таких операцій, як-от: читання синтагм без пауз, як суцільних комплексів; виокремлення в реченні наголошених і ненаголошених слів, вимови ненаголошених слів редуковано і зліто з наголошеними; інтонаційно правильна вимова кінцевих і некінцевих синтагм у реченні [5, с. 182].

Проте, всі ці операції усвідомлено можуть виконувати лише дорослі учні, керуючись певними правилами. Маленькі учні набувають навичок розподілу поширених речень на синтагми під час читання імітуючи вчителя. Не доречним є пояснення в цьому віці будь-яких складаних правил. Отже, для маленьких учнів учитель є взірцем як і що вимовляти, де в реченні має бути наголос і яким чином читати поширене чи складне речення. З метою досягнення успішних результатів, учителю необхідно організувати багатозразове читання (хорове й індивідуальне).

Вибір найбільш ефективного методу навчання техніки читання, на нашу думку, залежить від складності матеріалу, що вивчається. Іншими словами, від слів, які вчитель пропонує учням для читання. Розроблений нами комплекс вправ з навчання учнів техніки читання заснований на концепції Р. Ю. Мартинової [3] щодо раціональної послідовності організації процесу навчання і формування технічних умінь читання на основі конкретних цілей, що співвідносяться зі знаннями і навичками. Навчання техніки читання обов'язково відбувається паралельно і взаємопов'язано із навчанням техніки письма.

Вправи комплексу, залежно від їх змісту і складності слів, словосполучень і речень, ґрунтуються на різних методах. Фонетичний (звуковий) аналітико-синтетичний метод ми використовуємо, якщо навчаємо дітей читати слова з повною звуко-літерною відповідністю. За правилами читання (за ключовими словами) ми навчаємо читати слова, які підлягають певним правилам.

Метод цілих слів використовується нами, коли ми навчаємо дітей читати слова-виключення з правил. Метод нетрадиційного навчання читання застосовується нами під час читання текстів, коли зустрічаються нові слова, незнайомі дітям з усного мовлення. Ми транскрибуємо не все слово, а лише те місце в ньому, де може бути помилка, таким чином допомагаючи учневі подолати перешкоду. Метод кольорового читання використовується нами у вправах дуже широко. Проте ми обрали лише ефективні (читабельні) для сприймання кольори і цілеспрямовано застосовуємо їх для виділення складних для читання орфограм.

Експериментальна перевірка в шкільній практиці

розробленого нами комплексу вправ з навчання техніки читання довела його ефективність у порівнянні із технологіями, запропонованими в сучасних підручниках чи тих, що застосовували вчителі на уроках з англійської мови. Результати учнів експериментальної групи були значно (на 22%) кращими, ніж в учнів контрольних груп. Слід також зазначити, що на етапі розвитку навичок техніки читання, враховуючи вікові особливості учнів, значну роль необхідно відводити наочним посібникам (фонограми, картки миттєвого пред'явлення, картки розрізного алфавіту, транскрипційні знаки, різноманітні картки зі словами різних типів складів, картки-блоки для складання речень тощо). Вони інтенсифікують навчальний процес, створюють ефективні опори для вдосконалення організації навчання, сприяють кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу.

Висновки. Отже, з огляду на вищевикладене можна зазначити, що суть навчання техніки читання полягає у формуванні навичок миттєвого сприймання і озвучування графічних образів слів, словосполучень, речень. Показником сформованості навичок техніки читання є швидкість виконання операцій зорового

сприймання та ідентифікації графічних образів слів зі звуковими образами, що зберігаються у довготривалій пам'яті читача. Проведений нами детальний аналіз зазначених вище методів навчання надає нам право стверджувати, що всі перелічені методи є дійсно доцільними й ефективними для використання, проте жодний з них не є неперевершеним чи остаточно досконалим. Час не стоїть на місці і, відповідно до змін у суспільстві, змінюються пріоритети навчання, форми подачі матеріалу, методи і прийоми навчання. Отже, досконалим буде лише той метод, який відповідає вимогам часу, поєднує в собі всі найбільш ефективні (з існуючих на цей час) методи навчання, спрямовані на подолання труднощів у формуванні в учнів навичок техніки читання англійською мовою.

Перспективи подальших розвідок. У ході дослідження ми звернули увагу на мультимедійні автоматизовані навчальні курси з іноземних мов. Тому подальші дослідження ми плануємо пов'язати з використанням на практиці зазначених мультимедійних продуктів для навчання техніки читання англійською мовою і визначити їх користь, ефективність та доцільність.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Денисенко М.В.* Використання «кольорового» читання англійською мовою в початкових класах школи / М.В. Денисенко // Іноземні мови. – 2001. – № 3. – С. 36-37.
2. *Мальковський Г.Е.* Нетрадиционная методика обучения чтению английского слова / Г.Е. Мальковский // Іноземні мови. – 2001. – №1. – С. 14.
3. *Мартинова Р.Ю.* Цілісна загально дидактична модель змісту навчання іноземних мов : [монографія] / Р.Ю. Мартинова. – К. : Вища шк., 2004. – 454с.
4. *Панова Л.С.* Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: [Підручник] / Л.С. Панова, І.Ф. Андрійко, С.В. Тезікова та ін. – К.:

LITERATURE

1. *Denysenko M.V.* The use of «colour» English reading in elementary school / M. V. Denysenko // Foreign Languages. - 2001. - № 3. - P. 36-37 .
2. *Malkovskiy G.E.* Nontraditional method of teaching reading English words / G.E. Malkovskiy // Foreign Languages. – 2001. – № 1. – P. 14.
3. *Martynova R.Yu.* The whole generally-didactic model of content of teaching foreign languages: [Monography] / R.Yu. Martynova. - M.: Highersch., 2004. – 454p.
4. *Panova L.S.* Method of teaching foreign languages in secondary schools: A Textbook / L. S. Panova, I. F. Andriyko, S.V. Tezikova and oth. – K.: V.C. "Academy",

ВЦ «Академія», 2010. – 328 с.

5. *Плахотник В.М.* Обучение орфографии трудных слов в английском языке / В.М. Плахотник // Иностр. яз. в шк. – 1978. – №1. – С. 90-92.

6. *Рогова Г.В.* Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе: [Пособия для учителей] / Г.В. Рогова, И.Н. Верещагина. – М. : Просвещение, 1988. – 224 с.

7. *Склярченко Н.К.* Обучение чтению на английском языке / Н. К. Склярченко. – К., 1989. – С. 104-165.

8. *Старков А.П.* Обучение английскому языку в средней школе / А. П. Старков. – М., 1978. – 224 с.

2010. – 328 p.

5. *Plakhotnyk V.M.* Teaching spelling of difficult English words/ V.M. Plakhotnyk // Foreign languages in secondary schools. - 1978. - № 1. - P. 90-92.

6. *Rogova G.V.* Methods of teaching English of students of the first school grade: manual for teachers / G.V. Rogova, I. N. Vereshchagina. – M.: Education, 1988. – 224 p.

7. *Sklyarenko N.K.* Teaching of Reading in English / N. K. Sklyarenko. – K., 1989. – P. 104-165 .

8. *Starkov A. P.* Teaching English in secondary schools / A.P. Starkov . - M. , 1978. - 224 p.

Г. В. Матюха, М. В. Ступак

ОБУЧЕНИЕ ТЕХНИКЕ ЧТЕНИЯ НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

В статье проанализировано разные методы обучения учеников технике чтения на английском языке, рассмотрено трудности, которые возникают во время обучения технике чтения, определена последовательность формирования навыков техники чтения с учетом указанных трудностей.

Ключевые слова: методы обучения, трудности обучения, техника чтения, последовательность формирования навыков.

G. V. Matyukha, M. V. Stupak

TEACHING READING TECHNIQS IN ENGLISH

The article analyses different methods of teaching students reading techniques, studies difficulties appearing in the process of teaching students reading techniques, ascertains the order of forming reading skills on account of the above mentioned difficulties. Reading technique is interpreted as forming automatic skills of quick perception and processing linguistic information (letters, letter combinations, words, punctuation, grammar structures of sentences), followed by correlation with semantic information. To determine the rational order of teaching English reading techniques it is necessary to consider difficulties that arise while reading. There are three groups of them. The first group includes difficulties associated with differences between sound and spelling systems of the English language (intralingua interference). The second group includes problems related to stress in different types of words while reading. The third group includes difficulties that are based on differences between the rules of stress and word order in the sentence between native and foreign languages (interlingua interference). The detailed analysis of methods of teaching reading technology allows highlighting the following methods as effective and appropriate: phonetic (sound) analytic-synthetic method (V. M. Plakhotnyk), according to the rules of reading, by keywords (A. P. Starkov), the method of whole words, method of simultaneous teaching both reading and writing (R. Yu. Martynova), nontraditional teaching to read (G. E. Malkovskiy), «colour» reading (M. V. Denysenko) and others. However, a perfect method is only that one which meets requirements of the time, combines the most effective (existing at that time) teaching methods to overcome difficulties in development of students' skills of English reading techniques.

Keywords: *teaching methods, difficulties of teaching, reading techniques, order of forming skills.*

Подано до редакції 21.10.13